

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΕ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα και Ευρώπη: Αιτίες και
Αποτελέσματα

Κολοβού Χριστίνα-Γεωργία

Μεσολόγγι, 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΕ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα και Ευρώπη: Αιτίες και
Αποτελέσματα

Κολοβού Χριστίνα-Γεωργία

Επιβλέπων καθηγητής

Δρ. Ευάγγελος Δασκαλόπουλος

Μεσολόγγι, 2021

UNIVERSITY OF PATRAS

SCHOOL OF ECONOMICS & BUSINESS

DEPARTMENT OF MANAGEMENT SCIENCE AND
TECHNOLOGY

**FORMER DEPARTMENT OF BUSINESS
ADMINISTRATION AT MESSOLONGHI**

THESIS

Tax Evasion in Greece and Europe: Causes and
Consequences

Christina Georgia Kolovou

Messolonghi, 2021

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιστήμης και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Περίληψη

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που καλούνται να διαχειριστούν οι κυβερνήσεις. Τόσο σε διεθνές όσο και σε εγχώριο επίπεδο, η μελέτη του και η κατανόηση του χρήζει μεγάλης σημασίας στην διαμόρφωση οικονομικής πολιτικής. Ειδικότερα στην περίπτωση της Ελλάδας, το μέγεθος του φαινομένου είναι διαχρονικά ιδιαίτερα μεγάλο με αποτέλεσμα να πλήττει τόσο την Ελληνική οικονομία όσο και την Ελληνική κοινωνία. Επιπλέον αυτού κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και των πολύ αρνητικών επιπτώσεων αυτής στην ελληνική οικονομία παρουσιάστηκε ακόμη μεγαλύτερη έξαρση της φοροδιαφυγής φέρνοντας την χώρα σε ακόμη πιο δυσμενή θέση στην προσπάθεια να βγει από την ύφεση. Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι να διερευνηθεί η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα και Ευρώπη, οι αιτίες και αποτελέσματα αυτού του φαινομένου. Η εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην κατανόηση της σημαντικότητας της εύρυθμης λειτουργίας ενός φορολογικού συστήματος. Η πολυπλοκότητα και η σημαντικότητα του φαινομένου της φοροδιαφυγής καθιστούν την ανάλυση και αντιμετώπιση του φαινομένου ιδιαίτερα σημαντική.

Αρχικά στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες που αφορούν το φόρο και τη φοροδιαφυγή. Γίνεται σημαντική ανάλυση σχετικά με τις υπόλοιπες συναφείς έννοιες όπως είναι η φοροκλοπή, η φοροαποφυγή, η επίρριψη ή μετακύλιση του φόρου και η παραοικονομία. Επίσης, παρουσιάζεται η σημαντικότητα μελέτης του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Στο Κεφάλαιο 2 παρουσιάζεται η φοροδιαφυγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση με ιδιαίτερη έμφαση στην Ελλάδα. Αναλύονται οι λόγοι που οι πολίτες καταφεύγουν στη φοροδιαφυγή καθώς και τα πεδία τα οποία επιλέγουν να παρανομήσουν. Επίσης, παρουσιάζεται η παραοικονομία και οι επιπτώσεις της και γίνεται εκτενής σύγκριση για την εξέλιξη της φοροδιαφυγής ανάμεσα στην Ελλάδα και τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζονται αναλυτικά όλες οι αρνητικές και θετικές συνέπειες του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζεται η περιγραφή και η κατασκευή των δεδομένων της ανάλυσης της διπλωματικής εργασίας. Τα δεδομένα αντλούνται από την παγκόσμια τράπεζα (World Data Bank) και το διεθνή νομισματικό ταμείο (IMF). Το σετ δεδομένων που χρησιμοποιείται είναι ένα (panel data) και περιέχει τις 28 χώρες της ευρωζώνης για τις χρονιές 1991 - 2015.

Στο Κεφάλαιο 5 εξετάζεται η σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών, ώστε να παρουσιαστούν οι βασικοί παράγοντες που μειώνουν την φοροδιαφυγή.

Στο Κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται όλες οι δράσεις σχετικά με τις αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο του φορολογικού συστήματος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, δίνονται προτάσεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής. Τέλος, στο Κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας.

Λέξεις Κλειδιά: Φοροδιαφυγή, Παραοικονομία, Ελλάδα, ΦΠΑ, Ελλείμματα, Βιοτικό επίπεδο

Abstract

The phenomenon of tax evasion is one of the most important problems that governments are called to manage.

Its study and understanding needs great importance in the formulation of economic policy both in international and national level.

Especially in the case of Greece, the magnitude of the phenomenon is particularly large over time, with the result to affect in Greek economy and society. In addition, during the economic crisis and its extremely negative effects on Greek economy, there was noticed an even greater increase in tax evasion, putting the country in an even more unfavorable position in the effort to get out of the recession. The aim of this study is to investigate the tax evasion in Greece and Europe, the causes, and the effects of this phenomenon. The elaboration of this study will be a decisive factor in understanding the importance of the proper functioning of a tax system. The complexity and the importance of the phenomenon of tax evasion make the analysis and the treatment particularly important.

Initially, chapter 1 presents the basic concepts related to tax and tax evasion. An important analysis is made of other relevant concepts such as tax evasion, tax theft, and the black economy. Also, the importance of studying the phenomenon of tax evasion is presented.

Chapter 2 presents tax evasion in the European Union with special emphasis in Greece. The reasons why citizens resort to tax evasion are analyzed, as well as the areas they choose to outlaw. Also, the informal economy and its effects are presented as well as an extensive comparison is made for the evolution of tax evasion between Greece and the member states of the European Union.

Chapter 3 presents in detail all the negative and positive consequences of the phenomenon of tax evasion.

Chapter 4 presents the description and construction of the data of the analysis of the dissertation. The data are drawn from the World Data Bank and the International Monetary Fund (IMF). The data set which is used is one panel data and contains the 28 Eurozone countries for the years 1991 - 2015.

Chapter 5 examines the relationship between tax evasion and key macroeconomic variables, to present the key factors that reduce tax evasion.

Chapter 6 presents all the actions related to the changes in the legal framework of the countries tax system of the European Union. In addition, proposals are given to combat tax evasion.

Finally, Chapter 7 presents the conclusions of this study.

Keywords: Tax evasion, Black economy, Greece, VAT, Deficits, Standard of living

Πίνακας Περιεχομένων

<i>Περίληψη</i>	<i>vii</i>
<i>Κεφάλαιο 1 – Φοροδιαφυγή</i>	<i>xii</i>
1.1 Έννοια Φόρου	1
1.2 Ορισμός Φοροδιαφυγής.....	2
1.3 Φοροδιαφυγής και άλλες συναφείς έννοιες.....	3
1.4 Σημαντικότητα Μελέτης της Φοροδιαφυγής.....	5
<i>Κεφάλαιο 2 - Φοροδιαφυγή στην Ευρώπη</i>	<i>6</i>
2.1 Αιτίες Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.....	6
2.2 Πεδία Φοροδιαφυγής	8
2.3 Μαύρη Οικονομία – Παραοικονομία.....	10
2.4 Η εξέλιξη της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης	13
<i>Κεφάλαιο 3 – Αποτελέσματα Φοροδιαφυγής</i>	<i>18</i>
<i>Κεφάλαιο 4 - Κατασκευή δεδομένων και Περιγραφική Στατιστική</i>	<i>20</i>
<i>Κεφάλαιο 5 - Ευρήματα και Σχολιασμός Έρευνας</i>	<i>22</i>
<i>Κεφάλαιο 6 – Προτάσεις για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής</i>	<i>25</i>
6.1 Δράσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	25
6.2 Προτάσεις αντιμετώπισης	26
<i>Κεφάλαιο 7 – Συμπεράσματα</i>	<i>30</i>
<i>Κεφάλαιο 8 - Βιβλιογραφία</i>	<i>30</i>
8.1 Ελληνική Βιβλιογραφία	32
8.2 Ξένη Βιβλιογραφία.....	33

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1: Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία	4
---	---

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Κατώτερη Συνεπαγόμενη Εκτίμηση Φοροδιαφυγής ως % του ΑΕΠ.....	9
Διάγραμμα 2: Ανώτερη Συνεπαγόμενη Εκτίμηση Φοροδιαφυγής ως % του ΑΕΠ	10
Διάγραμμα 3: Παραοικονομία, % ΑΕΠ, Ελλάδα.....	11
Διάγραμμα 4: Παραοικονομία, % ΑΕΠ, ΕΕ-28	12
Διάγραμμα 5: Σχέση Φορολογικών Εσόδων με Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (2014)	14
Διάγραμμα 6: Φορολογικά Έσοδα ως % του ΑΕΠ	14
Διάγραμμα 7: Έμμεσοι Φόροι ως Ποσοστό των συνολικών φόρων (%).....	15
Διάγραμμα 8: Συγκριτική Παρουσίαση Φορολογικών Συντελεστών Ελλάδας και των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012.....	16
Διάγραμμα 9: Ελλείμματα ΦΠΑ κράτη– μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	17

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1: Περιγραφική στατιστική μεταβλητών μοντέλου	20
Πίνακας 2: Συσχετίσεων μεταβλητών μοντέλου	21
Πίνακας 3: Εκτιμήσεις μοντέλου (European Union 28 countries shadow economy estimates)	23

Κεφάλαιο 1 – Φοροδιαφυγή

1.1 Έννοια Φόρου

«Ως φόρος ορίζεται οι αναγκαστικές χρηματικές παροχές των πολιτών προς το κράτος, οι οποίες δε συνοδεύονται από άμεση αντιπαροχή»

Οι φόροι λοιπόν διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους έμμεσους φόρους και στους άμεσους φόρους. Οι έμμεσοι φόροι είναι εκείνοι οι οποίοι επιβάλλονται τόσο στην εγχώρια κατανάλωση μέσω της αγοράς προϊόντων και αγαθών αλλά και στις εισαγωγές από τρίτες χώρες. Παραδείγματα έμμεσων φόρων είναι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας-ΦΠΑ, οι δασμοί, ο φόρος καυσίμων κτλ. Άμεσοι φόροι είναι εκείνοι οι οποίοι επιβάλλονται στο εισόδημα και την περιουσία. Παραδείγματα άμεσων φόρων είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων, ο φόρος περιουσιακής κατάστασης, φόρος καταθέσεων, φόρος κληρονομιάς κτλ.

Πολλές φορές οι φόροι αυτοί προκαλούν αντιδράσεις στους φορολογούμενους. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να προέρχονται από το γεγονός ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τις παροχές του κράτους προς αυτούς καθώς και από το γεγονός ότι το ύψος τις φορολογίας επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το διαθέσιμο εισόδημα τους προκαλώντας την μείωση του. Ο στόχος αυτής της αντίδρασης είναι να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση των κάτι το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανισοροπίες στην κατανομή του φορολογικού βάρους των πολιτών αλλά και στο κράτος καθώς το οποίο δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στους στόχους της οικονομικής του πολιτικής. Οι αντιδράσεις αυτές χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: στις ενεργητικές και στις παθητικές. «Παθητικές αντιδράσεις είναι εκείνες οι οποίες αφορούν την επίδραση της φορολογίας στην οικονομική συμπεριφορά των φορολογουμένων» ... «Ενεργητικές αντιδράσεις αφορούν ενέργειες όπως η φοροδιαφυγή και η αποφυγή. Στις αντιδράσεις αυτές είναι πολύ πιθανό να υπάρξει μεταφορά οικονομικών δραστηριοτήτων από την επίσημη οικονομία στην παραοικονομία. Πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ παραοικονομίας και φοροδιαφυγής παρά όλα αυτά κάποιες φορές συνυπάρχουν ταυτόχρονα σε μία οικονομία.

1.2 Ορισμός Φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή αποτελεί σοβαρό οικονομικό και κοινωνικό αδίκημα. Γενικά, δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός στη βιβλιογραφία. Αυτό προκύπτει γιατί οι ιδιαίτερες συμπεριφορές κάθε φορολογούμενου πολίτη διαφέρουν και δημιουργούν δυσκολία στη διατύπωση ενός γενικού ορισμού (Παυλόπουλος, 1987). Ωστόσο, υπάρχουν αρκετοί αρθρογράφοι που παρουσιάζουν διάφορους ορισμούς. Οι Καννελλόπουλος και άλλοι (1995) ορίζουν τη φοροδιαφυγή ως τις προσπάθειες των πολιτών που φορολογούνται, να αποκρύψουν το πραγματικό εισόδημα τους, ώστε να αποφύγουν να πληρώσουν τους νόμιμους φόρους στο κράτος. Η Βασαρδάνη (2011) ορίζει τη φοροδιαφυγή ως την παράνομη ενέργεια της απόκρυψης εισοδήματος και άλλων φορολογικών αντικειμένων κατά τη δήλωση, συμπεριλαμβάνοντας και τη μη απόδοση του οφειλόμενου φόρου στις αρμόδιες κρατικές αρχές. Οι Βαβούρας και άλλοι (2006) και Τάτσος (2001) ορίζουν τη φοροδιαφυγή ως την κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκεται η μείωση της νόμιμης φορολογικής του υποχρέωσης ή η αποφυγή καταβολής βεβαιωμένων φόρων. Ο Φινοκαλιώτης (2015), ορίζει τη φοροδιαφυγή ως την επίτευξη του φορολογικού πλεονεκτήματος με τρόπο παράνομο, αφού ο πολίτης μειώνει ή αναβάλλει τις φορολογικές υποχρεώσεις τους.

Η φοροδιαφυγή θεωρείται παράνομη πράξη μιας και ουσιαστικά μειώνει την νομική φορολογική υποχρέωση του πολίτη. Φοροδιαφυγή μπορεί να προκύψει όταν ο πολίτης δεν δηλώνει τα έσοδα από τις πωλήσεις της επιχείρησής τους, δεν δηλώνει όλο το εισόδημα του, εισάγει ή εξάγει χωρίς τα απαραίτητα τιμολόγια/αποδείξεις, δεν καταβάλλει τις εισφορές στους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για κάθε κράτος καθώς όταν υπάρχει σε μεγάλο βαθμό, τότε το κράτος καλείται να πάρει πρόσθετα μέτρα ώστε να περιορίζει τη ζημία που δημιουργείται.

Η φοροδιαφυγή είναι μια πράξη παράνομη και παραβατική έναντι του δημόσιου τομέα και κάθε κράτος έχει τους δικούς του νόμους και ελέγχους για την διαφύλαξη της αποφυγής της. Δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός που να καθορίζει τι είναι πραγματικά η φοροδιαφυγή. Υπάρχει ένα σύνολο ορισμών το οποίο χρησιμοποιείται από τους μελετητές ανάλογα με την μελέτη που κάνουν την εκάστοτε χρονική στιγμή.

Ο ορισμός ο οποίος είναι κοινός αποδεκτός από τους περισσότερους μελετητές αποτελείται από :

«Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογουμένους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δεν δηλώνεται» και «το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπών άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο αυτό δεν φτάνει ποτέ στο δημόσιο τομέα» ορισμένοι μελετητές όμως υποστηρίζουν ότι ο ορισμός της φοροδιαφυγής θα πρέπει να περιλαμβάνει και τα εξής: «οι φόροι οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στο κράτος λόγω παροχής απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα» και «οι τόκοι που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά την λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους, συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση»

1.3 Φοροδιαφυγής και άλλες συναφείς έννοιες

Η φοροδιαφυγή, παρουσιάζεται και σε άλλες μορφές όπως είναι η φοροκλοπή, η φοροαποφυγή και η επίρριψη ή μετακύλιση του φόρου (Καννελλόπουλος και άλλοι, 1995). Ο Μελάς (2009) όρισε τη φοροκλοπή ως την μη απόδοση φόρων στο Δημόσιο, οι οποίοι όμως έχουν εισπραχθεί από το άτομο σε απόδοση από κάποιον τρίτο.

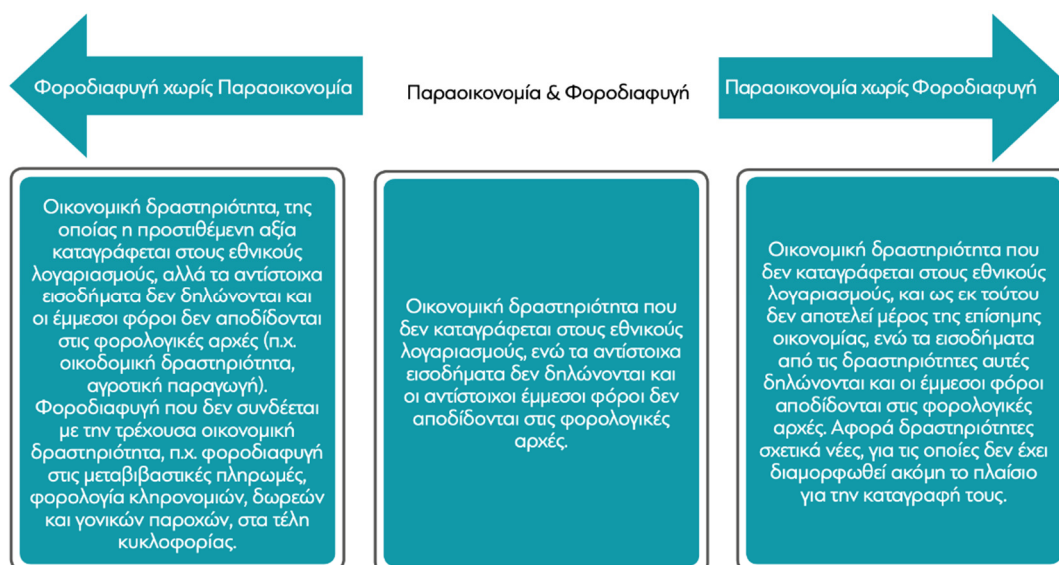
Ο Cheuvreux (2014) όρισε τη φοροαποφυγή ως την κάθε τεχνητή διευθέτηση, ή σειρά διευθετήσεων, που αποβλέπει σε αποφυγή της φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα, το οποίο προκύπτει από τη σύγκριση του οφειλόμενου φόρου, ως συνέπεια της εν λόγω διευθέτησης, με το ποσό που θα όφειλε ο ίδιος φορολογούμενος, υπό τις ίδιες συνθήκες, χωρίς τη διευθέτηση. Συχνά, οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της φοροαπαλλαγής συγχέονται. Ωστόσο, διαφέρουν τόσο εννοιολογικά όσο και πρακτικά. Η φοροδιαφυγή θεωρείται παράνομη πράξη ενώ η φοροαποφυγή θεωρείται εκμετάλλευση νομοθετικών κενών. Με αυτόν τον τρόπο, ο πολίτης αποφεύγει την φορολογική επιβάρυνση στην περίπτωση που δεν εκμεταλλευόταν τα νομοθετικά κενά.

Ο Κουράκης (2007) όρισε την μετακύλιση ή επίρριψη φόρου ως την προσπάθεια του πολίτη να καταβάλλει τον φόρο για επίρριψη του ποσού του φόρου με το οποίο βαρύνεται στον επόμενο. Ο τελικός αποδέκτης του φόρου σε αυτή την περίπτωση είναι ο τελικός καταναλωτής που αγοράζει μια υπηρεσία ή ένα προϊόν.

Μια ακόμα έννοια που συγγέεται με την φοροδιαφυγή είναι εκείνη της παραοικονομίας. Ο Feige (1981) όρισε την παραοικονομία ως τις οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες δεν δηλώνονται στους εθνικούς λογαριασμούς μιας χώρας. Ο Tanzi (1980) όρισε την παραοικονομία ως το τμήμα του ΑΕΠ το οποίο δεν μετριέται από τις αρμόδιες υπηρεσίες καθώς είτε δεν δηλώνεται καθόλου είτε δηλώνεται μερικώς.

Ωστόσο, η παραοικονομία είναι ένα φαινόμενο το οποίο μελετάται για να υπολογιστεί η φοροδιαφυγή. Έτσι η παραοικονομία καλύπτει την οικονομική δραστηριότητα η οποία δεν καταγράφεται στους εθνικού λογαριασμούς και εκδηλώνεται από την αδήλωτη εργασία και από την μη δημοσίευση όλων των οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης (Kearne and Schneider, 2013). Στην Εικόνα 1 παρουσιάζεται τι περιλαμβάνει η φοροδιαφυγή χωρίς την παραοικονομία και τι περιλαμβάνει η παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή.

Εικόνα 1: Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία

Πηγή: Προσαρμοσμένο από Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), *Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση*, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος. Βλ. επίσης και Νάστας Ε. (2007), *Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη Φοροδιαφυγή και στην παραοικονομία*, e-Journal of Science & Technology (e-JST), Issue 4, σελ. 76, 86.

1.4 Σημαντικότητα Μελέτης της Φοροδιαφυγής

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους είναι σημαντικό να μελετάται η φοροδιαφυγή. Οι επιδράσεις στην οικονομία κάθε χώρας που δημιουργούνται από την έκταση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι τεράστιες. Πιο συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή μειώνει τα κρατικά έσοδα, στρεβλώνει την δομή της οικονομίας, χειροτερεύει το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και μειώνει τις κρατικές επενδύσεις και τις κρατικές αποταμιεύσεις (Μελάς, 2009).

Επομένως, είναι απαραίτητη η μελέτη της φοροδιαφυγής ώστε να καθοριστεί η έκταση του φαινομένου, να προσδιοριστούν οι κατηγορίες πολιτών που φοροδιαφεύγουν συστηματικά, να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες (νομοθετικές, πολιτικές, οργανωτικές ή διαρθρωτικές) που επιτρέπουν τη ύπαρξη της φοροδιαφυγής, να επισημανθούν τα θετικά αποτελέσματα από τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και να παρουσιαστούν τα κατάλληλα εργαλεία για την αντιμετώπιση των συνεπειών της.

Κεφάλαιο 2 - Φοροδιαφυγή στην Ευρώπη

Οι λόγοι για τους οποίους οι πολίτες καταφεύγουν στη φοροδιαφυγή είναι πολλοί. Οι σημαντικότεροι παράγοντες είναι ο τρόπος κατανομής της φορολογίας, η άδικη φορολογική μεταχείριση των πολιτών, η αναποτελεσματική μεταχείριση των κρατικών εσόδων, η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος, η γραφειοκρατία και η κουλτούρα των πολιτών (Στεργίου, 2011).

2.1 Αιτίες Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Η φοροδιαφυγή θεσπίστηκε ως διαρκές έγκλημα με βάση το νέο φορολογικό νόμο Ν.3943/2011 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 66Α/31-03-2011. Ο πολίτης που θα φοροδιαφύγει μπορεί να καταδικαστεί σε κάθειρξη από 5 έως 20 χρόνια ανάλογα το ύψος του οφειλόμενου φόρου. Τα αίτια που ευνοούν τη ανάπτυξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι:

1. Νομοθετικές/Πολιτικές Αιτίες

Οι νομοθετικές / πολιτικές αιτίες φοροδιαφυγής είναι:

- *Η πολυνομία/πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος*

Η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών φορολογικών νομοθετικών πλαισίων και η συνεχής αναθεώρηση τους δημιουργούν σύγχυση και παρερμηνεία της φορολογικής νομοθεσίας (Βασαρδάνη, 2011).

- *Η ανασφάλεια δικαίου*

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος οδηγεί στο αίσθημα της ανασφάλειας δικαίου, αφού οι πολίτες δεν μπορούν να γνωρίζουν ορθά την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας

- *Η συνεχόμενη αύξηση του φορολογικού βάρους*

Τα τελευταία χρόνια λόγω της κρίσης, η φορολογία των πολιτών αυξήθηκε, μειώθηκε το αφορολόγητο όριο, αυξήθηκε η προκαταβολή φόρου εισοδήματος και ο ΦΠΑ σε πολλά προϊόντα και υπηρεσίες και καταργήθηκε ο μειωμένος φορολογικός συντελεστής σε πολλά νησιά

- *Η μη ύπαρξη πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής*

Στις χώρες που υπάρχει μη πολιτική σταθερότητα δημιουργείται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Ωστόσο, συνήθως αντί για την πάταξη της, οι εκάστοτε κυβερνήσεις προτιμούν να διαμορφώνουν εκ νέου την φορολογική νομοθεσία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία διαφθοράς στον κρατικό μηχανισμό και έλλειψη διαφάνειας που με τη σειρά του δημιουργεί φοροδιαφυγή (OECD, 2013).

2. Τεχνολογικές Αιτίες

Η απουσία εκσυγχρονισμένων συστημάτων φορολογικής διοίκησης οδηγεί σε δυσμενείς καταστάσεις καθώς επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τη γραφειοκρατική διαδικασία (OECD, 2013).

3. Γραφειοκρατικές/Οργανωτικές Αιτίες

Η έντονη γραφειοκρατία που επικρατεί οδηγεί σε αναποτελεσματική λειτουργία της διοίκησης καθώς αδυνατεί να εντοπίσει τις φορολογικές παρεμβάσεις. Οι εσωτερικές διαδικασίες είναι πολλές και απαιτούν πολύ χρόνο για να διεκπεραιωθούν. Με αποτέλεσμα, η διοίκηση να επικεντρώνεται στη παρακολούθηση των διαδικασιών και όχι στην μείωση της φοροδιαφυγής.

4. Διαρθρωτικές Αιτίες

Η διάρθρωση της οικονομίας αναπτύχθηκε γύρω από την υποαπασχόληση και την δημιουργία μικρό μεσαίων επιχειρήσεων, που κατά κύριο λόγο αποτελούν οικογενειακές επιχειρήσεις. Επομένως, ο φορολογικός έλεγχος καθίσταται πιο

δύσκολος καθώς η επαλήθευση των εισοδημάτων είναι πολύπλοκη διαδικασία και ευνοεί την ανάπτυξη της φοροδιαφυγής (IMF, 2013).

5. Πολιτισμικές Αιτίες (Φορολογική Κουλτούρα)

Η πολιτισμική κουλτούρα και κατά επέκταση η νοοτροπία των πολιτών στην στροφή προς την φοροδιαφυγή οφείλεται στην μη αποδοτικότητα του κράτους. Επομένως, οι πολίτες προτιμούν να εργάζονται αδήλωτοι καθώς προτιμούν να λαμβάνουν κοινωνικά επιδόματα και ταυτόχρονα να αποφεύγουν να φορολογούνται για το πιθανό αυξημένο εισόδημα τους. Όλη αυτή η νοοτροπία οδήγησε στην μη παραγωγική ανάπτυξη της οικονομίας και στην άνθηση της παραοικονομίας (IOBE, 2012).

2.2 Πεδία Φοροδιαφυγής

Η ανάπτυξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής παρατηρείται στο πεδίο της φορολογίας εισοδήματος, του ΦΠΑ και του φόρου μεταβίβασης ακινήτων. Η Ελλάδα, εμφανίζει διαχρονικά το μεγαλύτερο έλλειμα είσπραξης τους έναντι όλων των υπολοίπων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

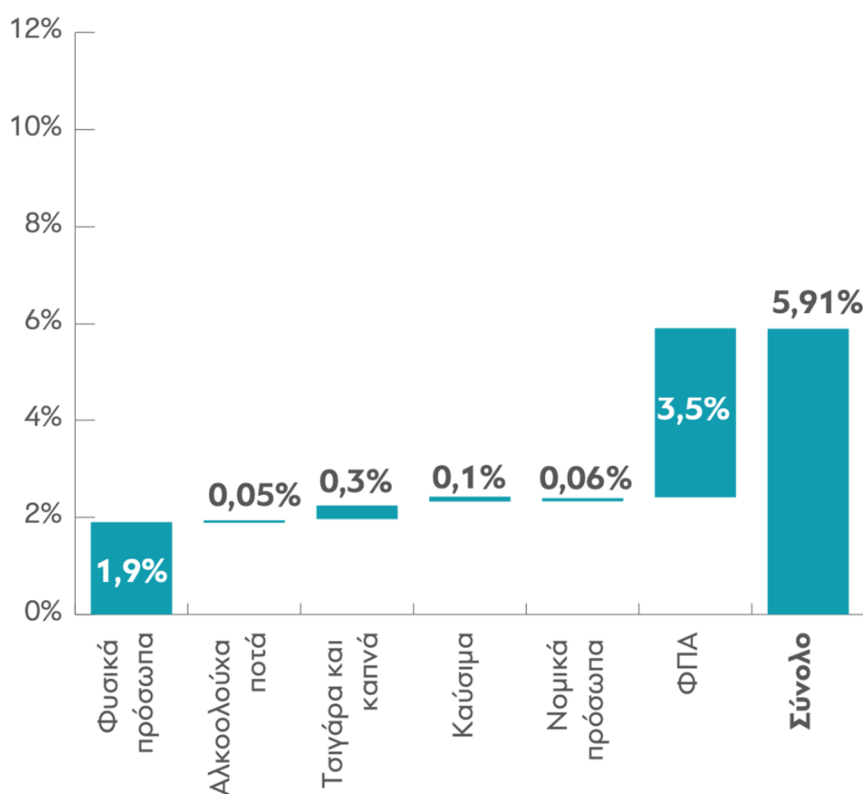
Η Ελλάδα, το 2009 εμφάνισε έλλειμα είσπραξης ΦΠΑ ήταν 34%, το 2010 30%, το 2011 38%, το 2012 33,4%, ενώ για το 2013, 34%. Επομένως, παρατηρείται ότι η Ελλάδα εμφανίζει μεγάλη φοροδιαφυγή. Η πιο συνηθισμένη πρακτική είναι η μη δηλωμένη εργασία και η απόκρυψη του εισοδήματος.

Μια άλλη πρακτική που προκαλεί φοροδιαφυγή είναι η μη εφαρμογή των ισχυόντων ΦΠΑ, η μη έκδοση τιμολογίων/αποδείξεων από την πώληση προϊόντων ή παροχής υπηρεσιών ή ακόμα και η μη απόδοση του ΦΠΑ στο Ελληνικό Δημόσιο. Επιπλέον, η πρακτική των πολιτών να μειώνουν την αντικειμενική αξία ενός ακινήτου κατά τη διαδικασία της πώλησης του θεωρείται φοροδιαφυγή, καθώς αποφεύγεται η πραγματική αξία του οφειλόμενου φόρου.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η επιβολή του υψηλού Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), οδήγησε στην κατάρρευση της αγοράς των ακινήτων και ως απόρροια της την μείωση των κρατικών εσόδων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τα ποσά που εισπράττονταν από το ΕΝΦΙΑ να είναι μικρότερα από τα έσοδα των φόρων από την πώληση της ακινήτων.

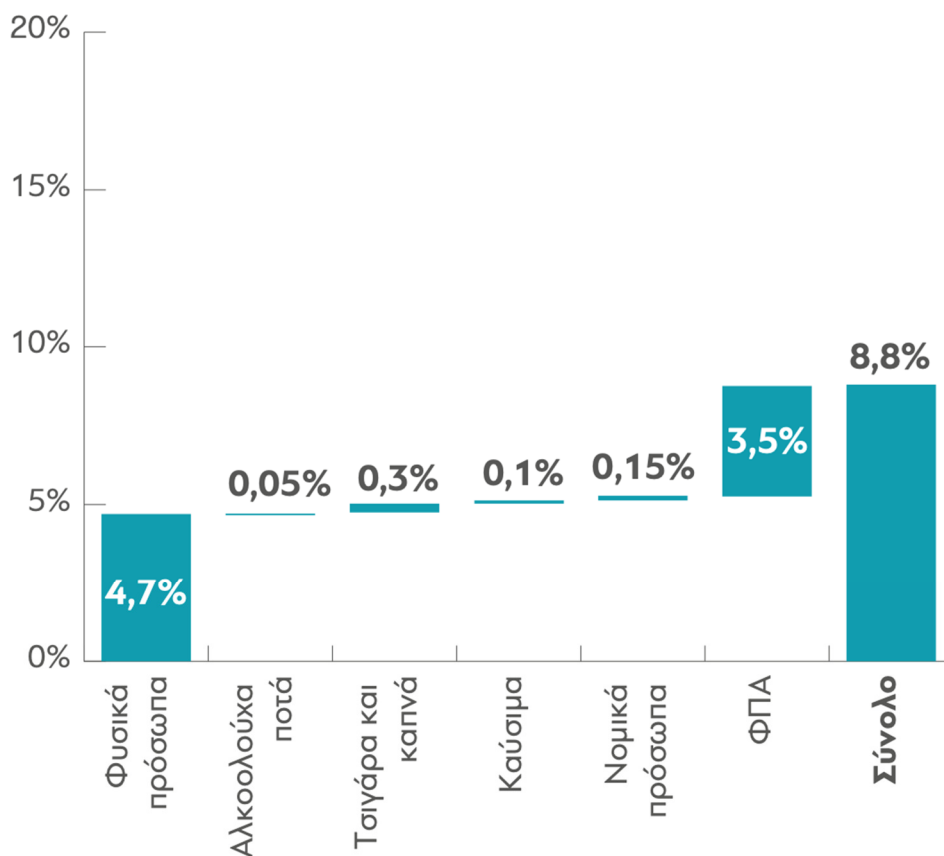
Στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή κυμαίνεται από 6%-9% ως ποσοστό του ΑΕΠ (Διάγραμμα 1 και Διάγραμμα 2). Η ακριβής ποσοτικοποίηση του είναι αρκετά δύσκολη, ωστόσο μπορεί να υπολογιστεί η παραοικονομία. Πιο συγκεκριμένα, η παραοικονομία της Ελλάδας το 2014 ήταν 23,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ και εάν θεωρηθεί ότι εκείνη τη χρονιά δεν αποδόθηκαν οι φόροι τότε η φοροδιαφυγή έφτασε το 6,5% του ΑΕΠ (Schneider, 2015).

Διάγραμμα 1: Κατώτερη Συνεπαγομένη Εκτίμηση Φοροδιαφυγής ως % του ΑΕΠ

Πηγή: Schneider F. (2015), *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments*, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT.

Διάγραμμα 2: Ανώτερη Συνεπαγόμενη Εκτίμηση Φοροδιαφυγής ως % του ΑΕΠ

Πηγή: Schneider F. (2015), *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments*, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT.

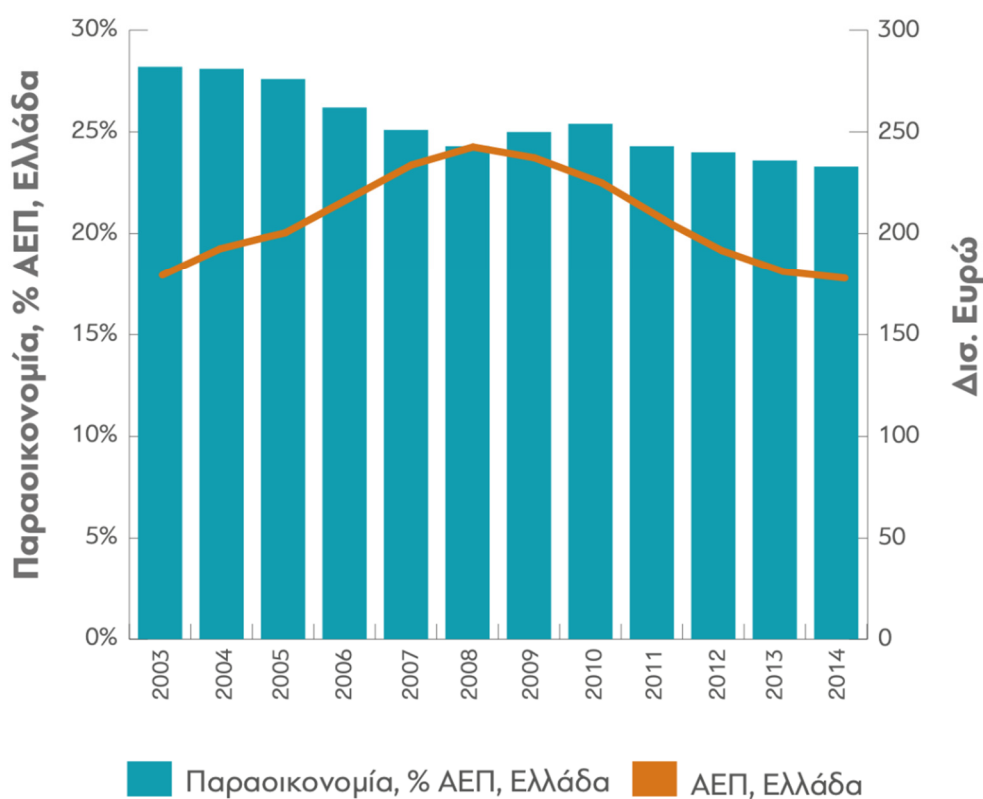
2.3 Μαύρη Οικονομία – Παραοικονομία

Η παραοικονομία είναι ένα φαινόμενο που πλήττει την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Συναντάται σε χώρες που οι συναλλαγές πραγματοποιούνται με μετρητά, δεν υπάρχει διαφάνεια στο τραπεζικό σύστημα, οι ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι ελάχιστες και υπάρχει κρατική διαφθορά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ωφελείται ένα μικρό μέρος

των πολιτών εις βάρος των υπολοίπων, μειώνοντας αισθητά το βιοτικό επίπεδο της χώρας (Schneider and Williams,2013).

Στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζεται η παραοικονομία στην Ελλάδα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Παρατηρείται ότι είχε ανοδική πορεία μέχρι το 2008 και μετά από την οικονομική κρίση άρχισε να μειώνεται σταδιακά.

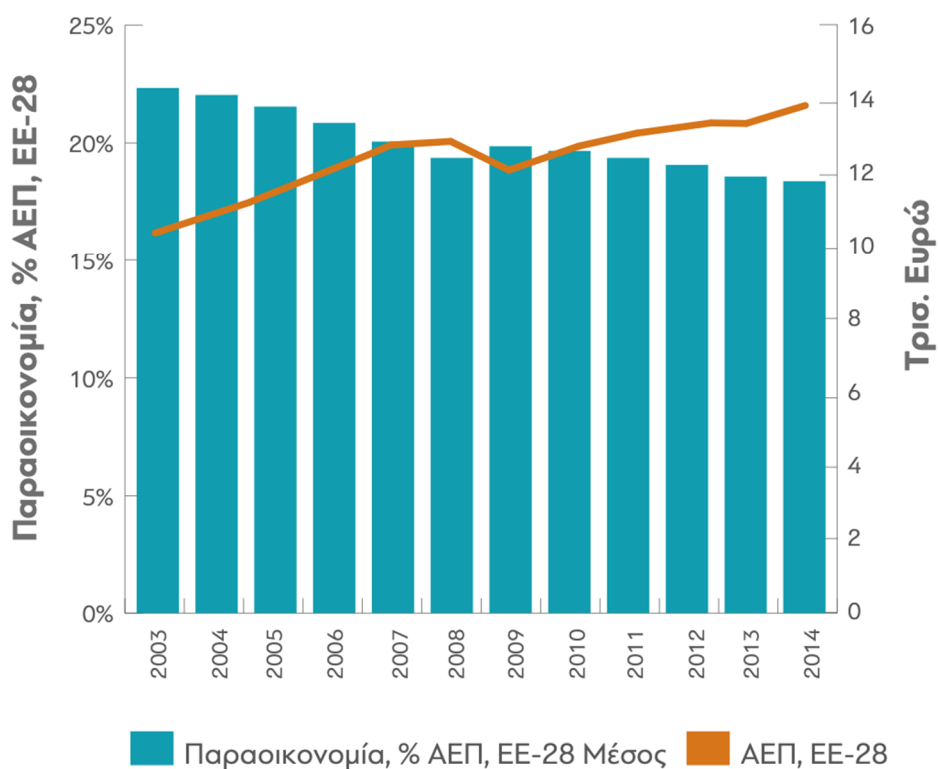
Διάγραμμα 3: Παραοικονομία, % ΑΕΠ, Ελλάδα

Πηγή: Schneider F. (2015), *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments*, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT.

Στο Διάγραμμα 4 παρουσιάζονται η παραοικονομία της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ, έναντι των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρατηρείται ότι είχε ανοδική πορεία μέχρι το 2008 και μετά από την οικονομική κρίση έχει μια γενική πτωτική τάση.

Διάγραμμα 4: Παραοικονομία, % ΑΕΠ, ΕΕ-28

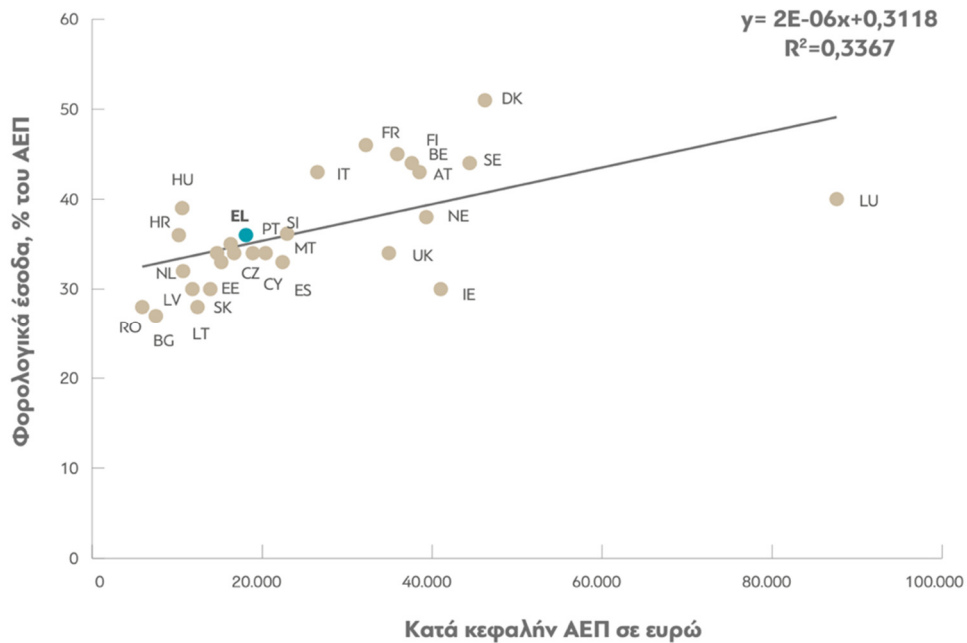
Πηγή: Schneider F. (2015), *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments*, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT.

2.4 Η εξέλιξη της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο που πλήττει όλες τις χώρες για το λόγο αυτό από το 1960 και έπειτα άρχισαν να την μελετούν και να προσπαθούν να καταπολεμήσουν το φαινόμενο αυτό. Η διαφορά της Ελλάδας με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι πολύ μεγάλη κάποιιοι υποστηρίζουν ότι αυτό βασίζεται στο πολύ μεγάλο ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων αλλά και των πολύ μικρών επιχειρήσεων που έχει η Ελλάδα σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες καθώς εκείνες οι ομάδες των φορολογουμένων είναι πιο εύκολο να προβούν σε διαδικασίες φοροδιαφυγής με μικρές πιθανότητες να τους πιάσουν οι αρμόδιες αρχές.

Η επιβολή του φορολογικού συντελεστή σε μια χώρα επηρεάζεται από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Karlanoglou and Rapanos ,2012). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα φορολογικά έσοδα τείνουν να αυξάνονται όταν αυξάνεται το κατά κεφαλήν εισόδημα. Η Ελλάδα το 2014 είχε φορολογικά έσοδα 34,4% ως ποσοστό του ΑΕΠ. Στο Διάγραμμα 5 παρουσιάζεται η σύγκριση της Ελλάδας με τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρατηρείται ότι η Ελλάδα εμφανίζει μειωμένα φορολογικά έσοδα έναντι του ΑΕΠ της.

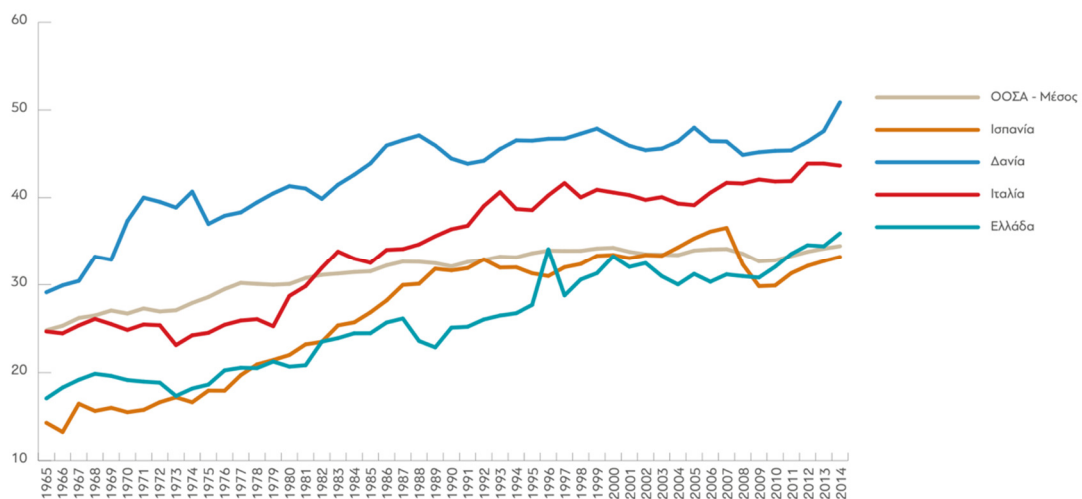
Διάγραμμα 5: Σχέση Φορολογικών Εσόδων με Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (2014)

Πηγή: EUROSTAT & ΟΟΣΑ

Στο Διάγραμμα 6 παρουσιάζονται τα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει υψηλότερη (ονομαστική) φορολογία εισοδήματος αλλά χαμηλότερα έσοδα σε σύγκριση με τις χώρες του ΟΟΣΑ. Σημαντική αλλαγή παρατηρείται το 2009, κατά το οποίο συγκλίνει με το μέσο όρο.

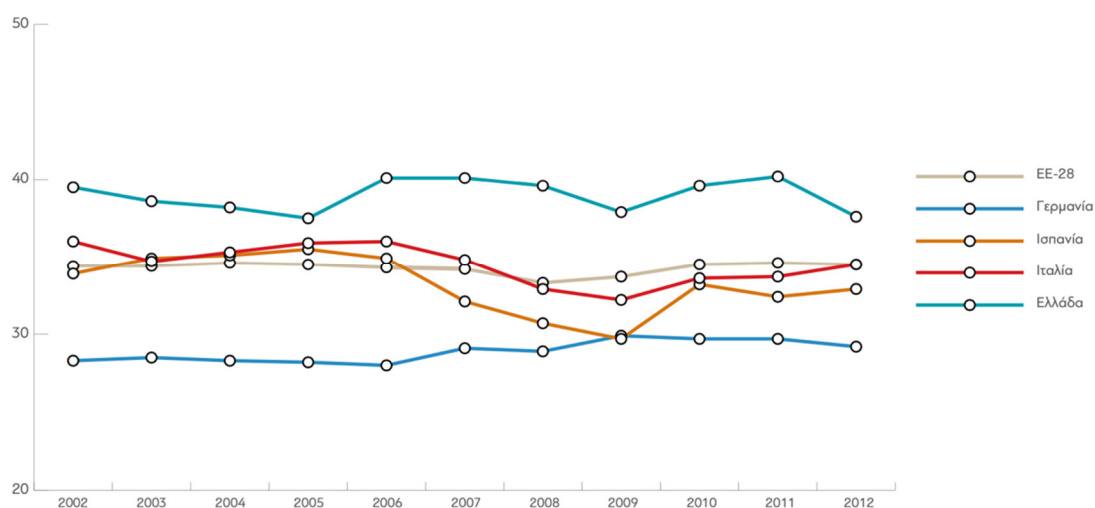
Διάγραμμα 6: Φορολογικά Έσοδα ως % του ΑΕΠ

Πηγή: ΟΟΣΑ, EU DG Taxation and Customs Union, Eurostat

Στο Διάγραμμα 7 παρουσιάζονται οι έμμεσοι φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει υψηλότερο δείκτη έμμεσων φόρων ως προς τους συνολικούς φόρους. Αυτό συνήθως παρατηρείται στις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ στις αναπτυγμένες παρατηρείται χαμηλός δείκτη έμμεσων φόρων.

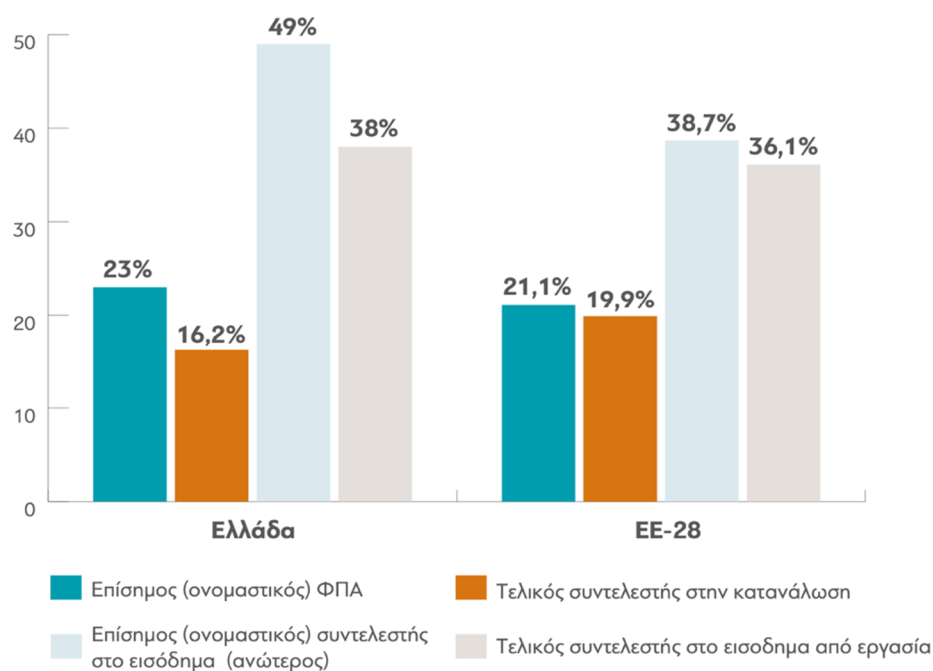
Διάγραμμα 7: Έμμεσοι Φόροι ως Ποσοστό των συνολικών φορών (%)

Πηγή: ΟΟΣΑ, EU DG Taxation and Customs Union, Eurostat

Η σημαντικότερη διαφορά της Ελλάδας και των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα φορολογικά συστήματα έγκειται στη διαφορά ονομαστικού και πραγματικού φορολογικού συντελεστή που εμφανίζουν (Papageorgiou et al, 2012). Στην Ελλάδα, ο πραγματικός φορολογικό συντελεστής είναι χαμηλότερος έναντι των υπολοίπων κρατών – μελών. Στο Διάγραμμα 8 παρουσιάζεται ο ονομαστικός συντελεστής ΦΠΑ στην Ελλάδα το 2012 ήταν στο 23%, έναντι του 21,1% των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο τελικός φορολογικός συντελεστής, ο οποίος ήταν 16,2%, έναντι του 19,9% (European Commission, 2015).

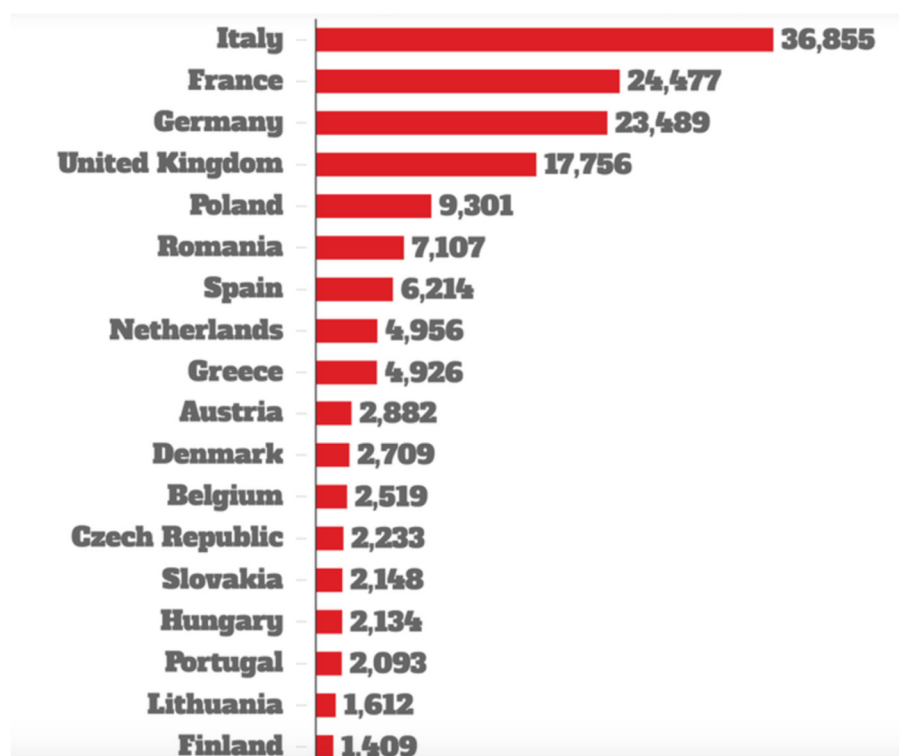
Διάγραμμα 8: Συγκριτική Παρουσίαση Φορολογικών Συντελεστών Ελλάδας και των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012

Πηγή: ΟΟΣΑ, EU DG Taxation and Customs Union, Eurostat

Στο Διάγραμμα 9 παρουσιάζονται οι χώρες με τα μεγαλύτερα ελλείμματα ΦΠΑ. Παρατηρείται ότι πρώτη είναι η Ιταλία, δεύτερη η Γαλλία και Τρίτη η Γερμανία. Πιο συγκεκριμένα, η συνολική απώλεια εσόδων από το ΦΠΑ ανέρχεται στα 159,5 δισ. ευρώ.

Διάγραμμα 9: Ελλείμματα ΦΠΑ κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή: Dore, 2016

Αντίστοιχα, το 2017 η κατάσταση στην Ευρώπη άλλαξε αισθητά. Η Ελλάδα καταλαμβάνει αύξησε το έλλειμα του ΦΠΑ στα 7,34 δισ. Ευρώ. Η Ρουμανία έχει 36% απώλεια εσόδων από το ΦΠΑ, η Λιθουανία 25 %, η Σουηδία 1,2 %, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος 1 % και η Ιταλία 33,5 δισ. Ευρώ. Η Μάλτα μείωσε το έλλειμμα του ΦΠΑ κατά 7% και η Πολωνία κατά 6%. Γενικά παρατηρείται ότι τα ελλείμματα διαφέρουν αισθητά από χώρα σε χώρα. Πιο συγκεκριμένα, η συνολική απώλεια εσόδων από το ΦΠΑ για τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέρχεται στα 137 δισ. ευρώ. Παρόλο που το συνολικό έλλειμα σε ΦΠΑ μειώνεται, παρατηρείται ότι παραμένει αρκετά υψηλό. Αυτό οφείλεται στην αναποτελεσματικότητα των μέτρων επιβολής και συμμόρφωσης του ΦΠΑ, καθώς ποσοτικοποιεί κατά προσέγγιση την απώλεια των κρατικών εσόδων από τη φοροδιαφυγή. Επομένως, καταστείτε αναγκαίο να πραγματοποιηθεί μια συνολική μεταρρύθμιση των κανόνων που διέπουν τα φορολογικά συστήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια αποτελεσματική πρόταση θα ήταν η συνεργασία μεταξύ των χωρών, ώστε να καταπολεμηθεί η απάτη και να εξασφαλιστεί η αποδοχή των κανονισμών.

Κεφάλαιο 3 – Συνέπειες Φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή δημιουργεί πολλά προβλήματα στην οικονομία μιας χώρας. Ο Γκουμπανιτσάς (2004) πιστεύει ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί την πιο σημαντική αιτία για τα δημόσια ελλείμματα τα οποία με την σειρά τους οδηγούν σε αυξημένο δανεισμό της χώρας με πιθανή την εξάρτηση της από άλλες χώρες.

Ο Βουγιούκας (1986) πιστεύει πως η φοροδιαφυγή δημιουργεί σοβαρά ελλείμματα στα κρατικά έσοδα με αποτέλεσμα να είναι ανήμπορο να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Επομένως, δημιουργούνται κρατικές ταμειακές δυσχέρειες. Άρα μια χώρα θα καταφύγει σε ιδιωτικά κεφάλαια για την κάλυψη του κρατικού ελλείμματος, που σημαίνει ότι θα έχει υψηλά επιτόκια, θα μειωθεί η κυκλοφορία του χρήματος στην αγορά και θα μειωθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις, οι οποίες ουσιαστικά στηρίζουν την οικονομία. Όλο αυτό, σταδιακά θα οδηγήσει σε στασιμότητα την ανάπτυξη της οικονομίας και σε μείωση της ανταγωνιστικότητας.

Μια ακόμα σημαντική απόρροια της φοροδιαφυγής είναι η ανισότητα που προκαλείται στο φορολογικό σύστημα μιας χώρας. Η κύρια επίτευξη ενός φορολογικού συστήματος μιας χώρας είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από το πιο πλούσιο πληθυσμό στο πιο φτωχό. Οι Ματσαγγάνης και Φλεβοτόμου (2010) θεωρούν ότι η φοροδιαφυγή υπομονεύει αυτή τη λειτουργία καθώς ο πλούσιος πληθυσμός είναι εκείνος που τελικά φοροδιαφεύγει σε μεγαλύτερο βαθμό. Επομένως, παραβιάζεται η αρχή της δίκαιης κατανομής της υποχρέωσης καταβολής φόρου, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ακόμα μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική διαφορά. Ο λόγος είναι ότι δημιουργείται ένα αρνητικό κλίμα ανάμεσα στους πολίτες που είναι συνεπείς ως προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και εκείνους που δεν είναι, καθώς η φορολογία εν τέλει μετατίθεται σε όλους.

Ο Ανδρουλάκης (1993) παραθέτει ότι η φοροδιαφυγή δημιουργεί προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα μιας χώρας. Αυτό συμβαίνει σε αρκετές μη βιώσιμες επιχειρήσεις, οι οποίες χρησιμοποιούν τη φοροδιαφυγή ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ώστε να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος. Έτσι, δημιουργούνται αποκλίσεις και υποβοηθούνται οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν και ας μην είναι παραγωγικές (Κουράκης, 2007). Ωστόσο, αυτό λειτουργεί ανασταλτικά για νέες επενδύσεις και

ανάληψη κινδύνου για αύξηση των κερδών τους αφού το καταφέρνουν μέσα από τη φοροδιαφυγή. Επίσης, οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν, χρησιμοποιούν μετρητά στις συναλλαγές τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μειώνεται η ελαστικότητα ζήτησης της ρευστότητας στα κρατικά επιτόκια.

Ο Ανδρουλάκης (1993) θεωρεί πως όταν εμφανίζεται πληθωρισμός στην οικονομία μιας χώρας αναγκάζει την κυβέρνηση να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, όπως είναι η αύξηση των φόρων. Ωστόσο, όταν υπάρχει υψηλό έλλειμμα λόγω φοροδιαφυγής, τότε η αντιπληθωρική πολιτική μπορεί να αποδυναμωθεί σε μεγάλο βαθμό. Έτσι, οι δημόσιοι φορείς πρέπει να δημιουργήσουν τα κατάλληλα φορολογικά κίνητρα σε συγκεκριμένους παραγωγικούς κλάδους ώστε να βοηθηθεί η οικονομική ανάπτυξη.

Παρόλο τις παραπάνω απόψεις, υπάρχει βιβλιογραφία που υποστηρίζει ότι κάποιες φορές η φοροδιαφυγή δημιουργεί θετικές επιπτώσεις στην οικονομία μιας χώρας. Επομένως, υποστηρίζεται ότι η φοροδιαφυγή μπορεί να συντελέσει στην στροφή προς αποταμίευση των πολιτών, η οποία θα συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή μειώνει σε ένα μεγάλο ποσοστό την φορολογική επιβάρυνση. Οι Myddelton και ο Bracewell-Milnes (1979), υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει θετικά αποτελέσματα στον κρατικό προϋπολογισμό, καθώς δημιουργούνται κίνητρα για ανάληψη δραστηριοτήτων που λόγω της υψηλής φορολογίας θα ήταν μηδαμινά (Τάτσος, 2001).

Κεφάλαιο 4 - Κατασκευή δεδομένων και Περιγραφική Στατιστική

Τα μακροοικονομικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται στην παρούσα διπλωματική εργασία έχουν αντληθεί από τη παγκόσμια τράπεζα (World Data Bank). Επίσης, τα στοιχεία σχετικά με την φοροδιαφυγή που επικρατεί μεταξύ των χωρών έρχονται από το διεθνή νομισματικό ταμείο (IMF). Το σετ δεδομένων που χρησιμοποιείται είναι ένα (panel data) που περιέχει τις 28 χώρες της ευρωζώνης για τις χρονιές 1991 έως και 2015. Στον Πίνακα 1 παρατίθεται η περιγραφική στατιστική των μεταβλητών που θα χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση μας.

Πίνακας 1: Περιγραφική στατιστική μεταβλητών μοντέλου

Variable	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Shadow economy	20.58	7.51	7.69	37.33
GDPgrowthannual	2.44	3.78	-14.81	25.16
Log (GDP per capita constant)	10.01	0.74	8.23	11.62
Unemployment, total (% of total labour force)	2.09	0.49	0.095	3.31
Gini index	31.09	3.82	20.2	39.6
Research and development expenditure (% of GDP)	0.11	0.65	-1.59	1.36
Exports as a capacity to import (constant LCU)	25.42	1.89	21.75	31.05

Παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τα δεδομένα μας η μέση φοροδιαφυγή που επικρατεί στις ευρωπαϊκές χώρες είναι ίση με 20,58 δισεκατομμύρια ευρώ. Επίσης ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του εθνικού ακαθάριστου προϊόντος (GDP growth annual) κατά μέσο όρο είναι ίσος με 2,44%. Η ανεργία στο δείγμα μας είναι κατά μέσο όρο ίση με 10% με ο λογάριθμος του εισοδήματος ίσος με 10,1. Επίσης ο δείκτης ανισότητας έχει μέση τιμή 31,09 και οι χώρες δαπανάνε 0,11 της οικονομικής τους αξίας για έρευνα

και ανάπτυξη. Τέλος, η μεταβλητή Exports as capacity to import μας δίνει πληροφορία ύπαρξης μέσης θετικής σχέσης εισαγωγών και εξαγωγών μεταξύ των χωρών του δείγματος μας.

Στον Πίνακα 2 παρατίθενται οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του μοντέλου μας. Όπως είναι εμφανές οι συσχετίσεις κυμαίνονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα οπότε το μοντέλο μας δεν θα έχει προβλήματα πολύ - συ - γραμμικότητας.

Πίνακας 2: Συσχετίσεων μεταβλητών μοντέλου

	Shadow economy	GDP growth annual	Log (GDP per capita constant)	Unemployment, total (% of total labour force)	Gini index	Research and development expenditure (% of GDP)	Exports as a capacity to import (constant LCU)
Shadow economy	1.00						
GDP growth annual	-0.10	1.00					
Log (GDP per capita constant)	-0.56	-0.05	1.00				
Unemployment, total (% of total labour force)	0.34	-0.021	-0.37	1.00			
Gini index	0.42	-0.04	-0.34	0.36	1.00		
Log (Research and development expenditure (% of GDP))	-0.6	-0.11	0.6	-0.24	-0.5	1.00	
Log (Exports as a capacity to import (constant LCU))	-0.36	-0.06	0.22	-0.11	-0.27	0.43	1.00

Κεφάλαιο 5 - Ευρήματα και Σχολιασμός Έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών. Καταγράφουμε την επίδραση των βασικών μακροοικονομικών στοιχείων στην φοροδιαφυγή εκτιμώντας την ακόλουθη εξίσωση.

$$\begin{aligned} \text{Shadow economy} = & a_0 + a_1 \text{GDP growth annual}_i + a_2 \text{crisis}_i + a_3 \text{Greece dummy}_i + \\ & a_4 \text{Dummy Southern}_i + a_5 \text{Log (GDP per capita)}_i + a_6 \text{Log (Unemployment total)}_i + \\ & a_7 \text{Gini index}_i + a_8 \text{Log (Research and development expenditures)}_i + \\ & a_9 \text{Log (Exports as a capacity to import)}_i + \varepsilon_i \end{aligned} \quad (1)$$

Όπου “shadow economy” είναι το σύνολο της φοροδιαφυγής, GDP growth annual είναι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ, crisis είναι ένα dummy που παίρνει τιμές 1 για τις χρονιές 2008 και 2009 που έλαβε χώρα η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση. Επίσης Greece dummy είναι ένα dummy που παίρνει τιμές 1 για την Ελλάδα και 0 για τις υπόλοιπες χώρες και το χρησιμοποιούμε για να συγκρίνουμε την Ελλάδα με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες ως προς την φοροδιαφυγή και Dummy Southern είναι ένα dummy που παίρνει τιμές 1 για τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου και τιμή 0 για τις υπόλοιπες χώρες και το χρησιμοποιούμε για να συγκρίνουμε την φοροδιαφυγή μεταξύ νότου του βορρά. Η μεταβλητές GDP per capita και Unemployment total δηλώνουν το καθαρό εισόδημα που αντιστοιχεί στον μέσο πολίτη και την συνολική ανεργία. Το Ginni Index είναι ένα μέτρο που μας δίνει πληροφορία για την ανισότητα πλούτου και η μεταβλητή Research and development expenses μας δίνει πληροφορία για τα χρήματα που δαπανώνται για έρευνα και ανάπτυξη. Τέλος η μεταβλητή Exports as capacity to import μας δίνει πληροφορία για την σχέση εισαγωγών και εξαγωγών που επικρατεί σε κάθε χώρα. Εκτιμάμε το μοντέλο μας με την μέθοδο ελάχιστων τετράγωνων (OLS) και επίσης με panel OLS με fixed effects μεταξύ των χωρών για να συλλάβουμε την διαφορετικότητα μεταξύ αυτών. Τα αποτελέσματα παρατίθενται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Εκτιμήσεις μοντέλου (European Union 28 countries shadow economy estimates)

VARIABLES	(1) Shadow Economy	(2) Shadow Economy	(3) Shadow Economy
GDP growth annual	-0.056*** (0.021)	-0.323*** (0.073)	-0.240*** (0.066)
crisis	-0.059 (0.182)	-1.599** (0.773)	-1.340** (0.681)
Greece dummy		2.448*** (0.837)	
Dummy Southern			5.717*** (0.522)
Log (GDP per capita)	-6.065*** (1.608)	-1.745*** (0.565)	-2.250*** (0.514)
Log (Unemployment total)	0.957*** (0.297)	0.816 (0.779)	-0.300 (0.679)
Gini index	0.179*** (0.048)	0.074 (0.107)	0.063 (0.085)
Log (Research and development expenditures)	-0.916** (0.367)	-5.335*** (0.796)	-4.826*** (0.772)
Log (Exports as a capacity to import)	-3.114*** (0.721)	-0.320** (0.131)	-0.120 (0.110)
Observations	351	351	351
R-squared	0.779	0.559	0.677
Panel OLS	YES		
Sector FE	YES		
ROBUST	YES	YES	YES
OLS		YES	YES

Η στήλη (1) εκτιμάται με Panel OLS και fixed effects για να αυξήσει την ευαισθησία του μοντέλου μας και να πιάσει την διαφορετικότητα μεταξύ των χωρών. Οι στήλες (2) και (3) εκτιμούνται με OLS και περιέχουν dummy files που θα χρησιμοποιούνται για να συγκρίνουν την Ελλάδα και τις χώρες του νότου με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Οι εκτιμήσεις του μοντέλου δείχνουν ότι όταν αυξάνεται η ανάπτυξη και επίσης το κατά κεφαλήν εισόδημα και 1 % μειώνεται η φοροδιαφυγή κατά 0.5 % και 6 %

αντίστοιχα. Επίσης τα ευρήματα δείχνουν ότι η Ελλάδα έχει φοροδιαφυγή κατά 2,4 φορές περισσότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της ευρωζώνης. Επίσης και οι χώρες του νότου έχουν 5,7 φορές περισσότερη φοροδιαφύγει συγκρινόμενη με τις χώρες του βορά. Πολύ μεγάλη είναι επίσης η αύξηση της φοροδιαφυγής από την ανεργία και την ανισότητα. Κάτι τέτοιο από οικονομικής άποψης είναι λογικό δεδομένου ότι οι άνθρωποι όταν δεν έχουν εργασία καταφεύγουν στην παραοικονομία προκειμένου να γλιτώσουν φόρους και να εξοικονομήσουν χρήματα. Τέλος, οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη που είναι και ο κινητήριος μοχλός της οικονομίας μειώνουν σημαντικά την φοροδιαφυγή όπως επίσης και το θετικό ισοζύγιο εξαγωγών εισαγωγών. Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα μας καταλήγουμε η ανάπτυξη και η αύξηση του κεφαλήν εισοδήματος είναι βασικοί παράγοντες για να μειωθεί η φοροδιαφυγή.

Κεφάλαιο 6 – Προτάσεις για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής

6.1 Δράσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα άσχημο φαινόμενο καθώς ζημιώνει την οικονομία μιας χώρας και δημιουργώντας πολλές και ισχυρές συνέπειες. Η εκάστοτε κυβέρνηση πρέπει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μετριάξει ή ακόμα καλύτερα να καταπολεμά πλήρως τη φοροδιαφυγή με ποινές (Καννελλόπουλος και άλλοι, 1995).

Τα τελευταία χρόνια, έχουν υπάρξει πολλές προσπάθειες καταπολέμησης της φοροδιαφυγής αλλά και της καλλιέργειας της φορολογικής συνείδησης των πολιτών (Καραγιάννης, 2006) . Το 2011, ξεκίνησε το Σχέδιο Δράσης αναφορικά με τη «Διάβρωση της Φορολογικής Βάσης και τη Μεταφορά Κερδών» (Base Erosion and Profit Sharing - BEPS) με τα κράτη – μέλη του ΟΟΣΑ και των κρατών που συμμετέχουν στη Συνοδο Υπουργών Οικονομικών G20, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Το 2013, η Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε τα κατάλληλα μέτρα για το παράνομο εμπόριο και τον έλεγχο της εφοδιαστικής αλυσίδας ώστε να ενισχύσει τις συνεργασίες μεταξύ των κρατών – μελών και την επιβολή ποινών.

Το 2014, ο ΟΟΣΑ δημιούργησε το ενιαίο πρότυπο για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών, το οποίο μαζί με τους πολυμερείς ελέγχους αποτελούν σημαντικά στοιχεία στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Το 2015, ολοκληρώθηκαν και εγκρίθηκαν οι επιμέρους δράσεις από τη Σύνοδο Υπουργών Οικονομικών G20, οι οποίες έχουν στόχο την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής αλλά και την μείωση της διπλής φορολόγησης. Οι δράσεις αυτές θα βοηθήσουν να δημιουργηθεί διαφάνεια, εντονότεροι έλεγχοι και καλύτερα και πιο ισχυρά φορολογικά συστήματα. Στην Ευρώπη, το 2016 υιοθετήθηκε η δράση κατά της φοροδιαφυγής με στόχο να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες που δημιουργούνται. Επομένως, αντίστοιχες οδηγίες έχουν ενσωματωθεί στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδος ώστε να καταπολεμήσουν πλήρως την φοροδιαφυγή.

6.2 Προτάσεις αντιμετώπισης

Πιο συγκεκριμένα, οι προτάσεις για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που πρέπει να ληφθούν υπόψιν είναι:

1. Μείωση Συντελεστών Φορολογίας και Μη Επιβολή Έκτακτων / Επιπρόσθετων Φόρων στα Δηλωθέντα Εισοδήματα

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος καταπολέμησης της φοροδιαφυγής είναι η μείωση της φορολογίας. Με αυτόν τρόπο επιτυγχάνεται η ελάφρυνση των φορολογικών επιβαρύνσεων στους πολίτες. Επιπλέον, θα μπορούσε να γίνει μείωση σε κάποιους ειδικούς φόρους που αφορούν τα καύσιμα, τα τσιγάρα και τα αλκοολούχα ποτά, καθώς διαφορετικά θα παραμείνει αυξημένη η τελική τους τιμή. Η μείωση των ειδικών φόρων σε ελληνικές επωνυμίες θα μπορούσε να τονώσει την οικονομία δημιουργώντας περισσότερες θέσεις εργασίας.

2. Χρήση Πλαστικού Χρήματος και Ηλεκτρονικής Τιμολόγησης

Ένας τρόπος αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής είναι η χρήση πλαστικού χρήματος και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης σε όλες τις συναλλαγές. Ο λόγος είναι ότι κάθε ηλεκτρονική συναλλαγή αφήνει αποτυπώματα, άρα μπορεί να υπάρχει διαφάνεια αφού μπορεί να ανιχνευτεί και να ελέγχεται. Επιπλέον, μέσα από την ηλεκτρονική τιμολόγηση θα γίνεται ευκολότερα η αντιστοίχιση τιμολογίων και θα μειωθούν τα πλαστά τιμολόγια που οδηγούν στην παραοικονομία. Τέλος, η χρήση πλαστικού χρήματος και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης θα μειώσει την μεγέθυνση της παραοικονομίας και θα αυξήσει τα κρατικά έσοδα.

3. Φορολογικός Έλεγχος και Επιβολή Κυρώσεων (Εντατικοποίηση Ελέγχων, Επίλυση Διαφορών, Κίνητρα για Εθελοντική Δήλωση Εισοδημάτων)

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως μόνο η μείωση των συντελεστών φορολογίας δεν είναι αρκετή εάν δεν μπορούν να εφαρμοστούν τα κατάλληλα μέτρα που θα επιβάλλουν στους πολίτες σε συμμόρφωση ως προς το φορολογικό σύστημα. Ο φόβος και η αγωνία ενός πιθανού ελέγχου μπορούν να οδηγήσουν στη γρηγορότερη συμμόρφωση των πολιτών. Άρα θα πρέπει να προγραμματιστούν πολλοί φορολογικοί έλεγχοι, ώστε να μειωθεί η παραοικονομία (Alm and McKee, 2006). Ο τρόπος επίτευξης είναι

ένας πολύ καλά συντονισμένος ελεγκτικός μηχανισμός και η καλή συνεργασία μεταξύ των πολιτών, των επιχειρήσεων και του κράτους (IOBE, 2013). Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως όταν επιβάλλονται ποινές και κυρώσεις από τους φορολογικούς ελέγχους, οι πολίτες θα πρέπει να τις τηρούν και να συμμορφώνονται ανάλογα ώστε να δημιουργείται το αίσθημα δικαίου και να λειτουργεί αποτρεπτικά στη δημιουργία φοροδιαφυγής.

4. Οργάνωση Φορολογικών Αρχών

Η εσωτερική οργάνωση της φορολογικής διοίκησης επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την έξαρση της φοροδιαφυγής, καθώς η ελλιπής οργάνωση και η έντονη γραφειοκρατία δεν τη εμποδίζουν. Οι συνεχείς αλλαγές και εσωτερικές αναδιοργανώσεις οδηγούν στην πεποίθηση ότι ο έλεγχος δεν γίνεται σωστά με αποτέλεσμα η διοίκηση να αποτυγχάνει να περιορίσει και να ελέγξει τη φοροδιαφυγή. Επομένως, δημιουργείται η επιτακτική ανάγκη για μια σταθερή οργανωσιακή διοίκηση, που θα ακολουθεί με ακρίβεια όλους τους κανονισμούς λειτουργίας της και θα αναδεικνύει τη διαφάνεια (Σαββαΐδου, 2016).

5. Τεχνολογική Οργάνωση (Εκσυγχρονισμός Φορολογικής Διοίκησης / Δημιουργία Ηλεκτρονικής Φορολογικής Διοίκησης)

Ένας τρόπος αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής είναι η δημιουργία ηλεκτρονικών πληροφοριακών συστημάτων ώστε να καταγράφονται αυτόματα και με διαφάνεια όλες οι φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών. Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει το σύστημα Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων. Ωστόσο, χρειάζονται αρκετές βελτιώσεις ώστε να είναι πιο διαδραστικό στη χρήση. Επιπλέον, η αναβάθμιση του συστήματος θα διευκολύνει τη διαδικασία υποβολής των φορολογικών δηλώσεων και θα αποτρέπει τη φοροδιαφυγή.

6. Κατάλληλη Εκπαίδευση / Κατάρτιση Υπαλλήλων Φορολογικής Διοίκησης

Είναι σημαντικό να σχολιαστεί, πως ακόμα και τα καλύτερα συστήματα και εάν υιοθετηθούν, είναι απαραίτητο να υπάρχει το κατάλληλα εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό. Σίγουρα χρειάζεται απλούστευση των φορολογικών συστημάτων και

μείωση της γραφειοκρατίας, αλλά για να επιτευχθούν όλα αυτά θα πρέπει το προσωπικό να καταρτίζεται κατάλληλα για να ανταπεξέλθει στο φόρτο εργασίας. Επομένως, το εργατικό δυναμικό που θα απαρτίζει τη φορολογική διοίκηση θα πρέπει να έχει γνώσεις πάνω σε οικονομικά και νομικά θέματα. Μόνο έτσι θα επιτευχθεί η μείωση της φοροδιαφυγής.

7. Αύξηση Αποδοχών Υπαλλήλων Φορολογικής Διοίκησης και Τιμωρία Φαινομένων Διαφθοράς – Δημιουργία Αντικινήτρων Διαφθοράς

Η φορολογική διοίκηση αποτελείται από εργατικό δυναμικό το οποίο πολλές φορές νιώθει ότι δεν έχει αρκετά κίνητρα να φέρει εις πέρας το βαρύ έργο της μείωσης της φοροδιαφυγής. Η πάταξη της φοροδιαφυγής χρειάζεται σταθερή πολιτική βούληση. Πολλοί εκλεκτές υποστηρίζουν ότι τα κίνητρα και οι ανταμοιβές που τους δίνονται είναι ελάχιστα έως και μηδαμινά. Επιπλέον, πολλές φορές δεν τους καλύπτουν τα έξοδα που απαιτούνται για τη διαδικασία ελέγχου με αποτέλεσμα να τα πληρώνουν από τα προσωπικές τους αποταμιεύσεις (Adebisi and Gbegi, 2013). Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η αύξηση της μισθοδοσίας των ελεγκτών, η κάλυψη των εξόδων τους, η προσφορά κατάλληλων ανταμοιβών και η παροχή κινήτρων και προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη και ανέλιξη ώστε να αποτραπεί η εξάπλωση της φοροδιαφυγής (Fatoki , 2014).

8. Δημιουργία Σταθερού και Απλοποιημένου Φορολογικού Συστήματος

Η φοροδιαφυγή σε ένα μεγάλο μέρος της δημιουργείται από τη έλλειψη ενός απλοποιημένου συστήματος, το οποίο θα έπρεπε να είναι κατανοητό και προσβάσιμο από όλους τους πολίτες αλλά και τους ελεγκτές της φορολογικής διοίκησης. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει μια σταθερότητα ως προς τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού συστήματος. Ειδικότερα στην Ελλάδα, που ανάλογα την κυβέρνηση που βρίσκεται στην εξουσία διαφοροποιείται ανάλογα και το φορολογικό σύστημα. Ωστόσο, μια σημαντική αναβάθμιση αποτέλεσε η συμπλήρωση μιας απλής δήλωσης από μέρους των εργοδοτών στη Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, όπου δηλώνουν τη μισθοδοσία του εργατικού δυναμικού και υπάρχει διαφάνεια ως προς τη δήλωση του εισοδήματος του κάθε πολίτη. Έτσι, ευνοείται η πάταξη της φοροδιαφυγής.

9. Διαρθρωτικές Αλλαγές στη Δομή των Επιχειρήσεων και Αλλαγή του Αναπτυξιακού Μοντέλου

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στη δομή των επιχειρήσεων θα μπορούσε να βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής. Ωστόσο, οι διαρθρωτικές αλλαγές βασίστηκαν στα κίνητρα που δόθηκαν στους επιχειρηματίες που έδωσαν πλεονεκτήματα στην αυτοαπασχόληση και στη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Επομένως, ο έλεγχος έγινε πιο δύσκαμπτος και οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής. Ο λόγος είναι ότι ο τρόπος απασχόλησης επηρεάζει βαθιά τη δημιουργία παραοικονομίας ειδικά σε αναπτυσσόμενες χώρες (Buehn and Schneider, 2016). Άρα κρίνεται αναγκαίο, το κράτος να δώσει κίνητρα για δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων όπου θα μπορούν να ελέγχονται και να υπάρχει διαφάνεια ως προς τα φορολογικά του στοιχεία. Τα κίνητρα θα αποτελέσουν τη δομή για την δημιουργία ενός αναπτυξιακού μοντέλου που θα δημιουργεί αντικίνητρα για τη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά θα ευνοεί τη οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας μέσα από την μείωση της φοροδιαφυγής.

10. Δημιουργία Φορολογικής Συνείδησης

Η βάση της μείωσης της φοροδιαφυγής θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια της φορολογικής συνείδησης των πολιτών. Είναι ένας δύσκολος και χρονοβόρος στόχος αλλά με αυτόν τον τρόπο θα σταματήσει να διαιωνίζεται η νοοτροπία της απάτης. Το κράτος θα πρέπει να επενδύσει στην κατάλληλη παιδεία, στην καλή οικονομική κατάσταση της χώρας, στη δημιουργία της σωστής και δίκαιης κοινωνική μέριμνας και στη διαφάνεια του φορολογικού συστήματος. Με αυτόν τον τρόπο, οι πολίτες θα νιώσουν υπεύθυνοι και θα θελήσουν να είναι και οι ίδιοι κοινωνικοί υπεύθυνοι χωρίς να καταφεύγουν στη φοροδιαφυγή. Στην Ελλάδα, αποτελεί συχνό φαινόμενο η απόκρυψη των εισοδημάτων ώστε να μειώσουν την επιβολή φορολογικών επιβαρύνσεων.

Κεφάλαιο 7 – Συμπεράσματα

Η φοροδιαφυγή θεωρείται απάτη και αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα των σύγχρονων οικονομιών. Οι συνέπειες από την μεγεθυμένη ύπαρξη της μπορεί να οδηγήσουν σε τεράστια ελλείμματα που έχουν άμεση επίδραση στην οικονομία και στην κοινωνία μιας χώρας. Πιο συγκεκριμένα, μειώνει τα δημόσια έσοδα και κατά συνέπεια μειώνονται οι κοινωνικές παροχές και δημιουργούνται φορολογικές ανισότητες μεταξύ των πολιτών. Επιπλέον, αυξάνεται η οικονομική ανισότητα ανάμεσα στους πολίτες, καθώς συνήθως φοροδιαφεύγουν οι πλούσιοι. Η ανταγωνιστικότητα και η παραγωγικότητα μειώνονται καθώς πολλές επιχειρήσεις καταφεύγουν στην μη δήλωση όλων των κερδών τους.

Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση της. Ωστόσο, είναι σημαντικό να μελετηθούν οι αιτίες που οδηγούν στη δημιουργία της φοροδιαφυγής. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, οι λόγοι που οι πολίτες οδηγούνται στη φοροδιαφυγή είναι λόγω του νομοθετικού πλαισίου, του πολιτικού καθεστώτος, των τεχνολογικών αναγκών, των γραφειοκρατικών και οργανωτικών συνθηκών, των διαθρωτικών αλλαγών και της φορολογικής κουλτούρα. Το μέγεθος φοροδιαφυγής στην Ελλάδα επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το ύψος των φορολογικών συντελεστών, την πιθανότητα εντοπισμού και κατά επέκταση το μέγεθος των ποινών και κυρώσεων που μπορεί να υποστεί ο πολίτης.

Η πάταξη της φοροδιαφυγής είναι ένας αγώνας που δίνεται από όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για αυτό το λόγο, τα κράτη - μέλη έχουν αναπτύξει διάφορα εργαλεία καταπολέμησης της φοροδιαφυγής όπως είναι η μείωση συντελεστών φορολογίας και μη επιβολή έκτακτων / επιπρόσθετων φόρων στα δηλωθέντα εισοδήματα, η χρήση πλαστικού χρήματος και ηλεκτρονικής τιμολόγησης, ο φορολογικός έλεγχος και επιβολή κυρώσεων (εντατικοποίηση ελέγχων, επίλυση διαφορών, κίνητρα για εθελοντική δήλωση εισοδημάτων) οργάνωση φορολογικών αρχών, η τεχνολογική οργάνωση (εκσυγχρονισμός φορολογικής διοίκησης / δημιουργία ηλεκτρονικής φορολογικής διοίκησης), η κατάλληλη εκπαίδευση / κατάρτιση υπαλλήλων φορολογικής διοίκησης, η αύξηση αποδοχών υπαλλήλων φορολογικής διοίκησης και τιμωρία φαινομένων διαφθοράς – δημιουργία αντικινήτρων διαφθοράς, η δημιουργία σταθερού και απλοποιημένου φορολογικού

συστήματος, οι διαρθρωτικές αλλαγές στη δομή των επιχειρήσεων και αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου και η δημιουργία φορολογικής συνείδησης.

Γενικά, κρίνεται αναγκαίο η Ελλάδα να υιοθετήσει όσες περισσότερες προτάσεις μπορεί ώστε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της φοροδιαφυγής που μαστίζει την κοινωνία τα τελευταία χρόνια. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις δεν έχουν καταφέρει να προσδιορίσουν και να αναγνωρίζουν το πρόβλημα της φοροδιαφυγής. Ωστόσο, τα κρατικά ελλείματα συνεχώς μεγεθύνονται καθιστώντας την Ελλάδα σε μια μη παραγωγική οικονομία. Επομένως, η φοροδιαφυγή είναι ένα βαθιά ριζωμένο πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα ώστε να επανέλθει η Ελλάδα σε οικονομική ανάπτυξη.

Κεφάλαιο 8 - Βιβλιογραφία

8.1 Ελληνική Βιβλιογραφία

Ανδρουλάκης Ν., (1993). Γύρω από την Οικονομική Εγκληματικότητα, Σε:Πρακτικά Δ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου. Αφοι Π. Σακκουλά.

Βαβούρας, ΣΙ. και Μανωλάς Α.Γ. (2006), Εισαγωγή στις μακροοικονομικές έννοιες, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 21.

Βασαρδάνη Μ. (2015), Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια γενική επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 15
<https://www.bankofgreece.gr/bogekdoseis/oikodelt201106.pdf>

Βουγιούκας Κ., (1986). Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο. Θεσσαλονίκη: Σακκουλά.

Γκουμπανιτσάς, Γ., (2004). Ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, Ελληνική Ένωση Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου. s.l.:s.n.

ΙΟΒΕ (2012), Η έννοια της αδήλωτης εργασίας και τα χαρακτηριστικά της,

ΙΟΒΕ (2013), Ο κλάδος των αλκοο- λούχων ποτών στην Ελλάδα, σελ. 76-77.

Κανελλόπουλος Κ., Κουσουλάκος Ι., Ράπανος Β., Κωτσή Κ. & Μακροπούλου Α. (1995) Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή Μετρήσεις και Οικονομικές Επιπτώσεις, Κ.Ε.Π.Ε Εκθέσεις Αθήνα

Καραγιάννης, ΔΙ. (2006). Φορολογικά-φοροτεχνικά», Θεσσαλονίκη: s.n

Κουράκης Ν. (2007) , Τα Οικονομικά Εγκλήματα II Ειδικό Ήμερος Τόμος Δεύτερος , Εκδόσεις Αντ. Σακκουλά

Ματσαγγάνης, Μ. Φλεβοτόμου, Μ. (2010), Distributional Implications of Tax Evasion in Greece, LSE Hellenic Observatory Working Paper.

Μελάς, Δ. (2009) The reliability of the LAFFER curve and the treatment of tax fraud, Journal of Economic Psychology, Volume 30, Issue 2, April 2009, Pages 147 - 161

Παυλόπουλος, ΠΓ (1987) Η Παραοικονομία στην Ελλάδα — μια πρώτη ποσοτική οριοθέτηση IOBE, Αθήνα

Σαββαΐδου Κ. (2016), Η αξιολόγηση της φορολογικής διοίκησης, μέσω διεθνών μοντέρνων εργαλείων μέτρησης της αποτελεσματικότητάς της, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας 1580, 355,

Στεργίου, Λ., (2011). Οι κυριότερες εστίες της φοροδιαφυγής ανά δραστηριότητα

Τάτσος, Ν (2001). Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Φινοκαλιώτης Δ.Κ. (2015) «Ευρωπαϊκό Φορολογικό και Τελωνειακό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα

8.2 Ξένη Βιβλιογραφία

Adebisi J., Gbegi D. (2013), Effect of Tax Avoidance and Tax Evasion on Personal Income Tax Administration in Nigeria, American Journal of Humanities and Social Sciences, Vol. 1, No. 3, 125- 134, σελ. 133.

Alm J. and McKee M. (2006), Audit Certainty, Audit Productivity, and Taxpayer Compliance, National Tax Journal, Vol. LIX, No. 4, σσ. 801-802.

Buehn A. and Schneider F. (2016), Size and Development of Tax Evasion in 38 OECD Countries: What do we (not) know?, Journal of Economics and Political Economy, Vol. 3.

Chevreur, K. (27 October 2014), Tax me if you can: game over – Turning grey areas into red flags for investors, Business Ethics, ESG Sustainability Research,

European Commission (2015). Taxation Trends in the European Union: Data for the EU Member States, Iceland and Norway, Taxation and customs union, Luxembourg.

Fatoki J. (2014), An Empirical Study of Tax Evasion and Tax Avoidance: A critical issue

in Nigeria Economic Development, Journal of Economics and Sustainable Development, Vol. 5, No. 18, σελ. 26.

Feige, E.L. The UK's Unobserved Economy: A Preliminary Assessment', Journal of Economic Affairs, τόμ. 1, No 4, 1981

IMF (2013), Greece, Selected Issues (IMF Country Report No. 13/155)

Dore, L (2016) The map of Europe's biggest tax dodgers, Independent

Kaplanoglou G. and Rapanos V.T. (April 2012), Economic and societal institutions and the tax system: the case of Greece, Open Seminar on Economic History, Invited Lecture (Athens)

Kearney A.T., Visa & Schneider F (2013), The Shadow Economy in Europe, 2013, Johannes Kepler Universitat Linz (JKU),

OECD (2013), OECD Economic Surveys: Greece 2013, OECD Publishing, σελ. 78.

Papageorgiou D., Efthimiadis T., and Konstantakopoulou I. (March 2012), Effective Tax Rates in Greece, Discussion Paper No. 124, Centre of Planning and Economic Research

Schneider F., Williams C. (2013), The Shadow Economy, The Institute of Economic Affairs

Schneider F. (2015), Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University

Tanzi, V. (1983). The Underground Economy in the United States: Annual Estimates, 1930-80 (L'économie clandestine aux Etats-Unis: Estimations annuelles, 1930-80) (La "economía subterránea" de Estados Unidos: Estimaciones anuales, 1930-80). *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 30(2), 283-305. doi:10.2307/3867001

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Πανεπιστήμιο Πατρών. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Κολοβού Χριστίνα-Γεωργία, 2021